

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/66/66/98

OPINIE O NEGOCJACJACH POLSKI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ I POPARCIE DLA INTEGRACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

-
- Niedawne rozpoczęcie negocjacji w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej przeważający odsetek respondentów (45%) powitał z nadzieją. Jednak za znaczącą należy uznać liczbę osób, które przyjmują ten fakt z obawą - niepokój z tym związany wyraża 36% ankietowanych. Obojętność w tej sprawie deklaruje natomiast 12% ogółu respondentów.
  - Większość Polaków nadal deklaruje poparcie dla wejścia Polski do Unii Europejskiej. W stosunku do czerwca '94 odnotowujemy jednak wzrost odsetka przeciwników integracji. Gdyby obecnie w Polsce odbywało się referendum w sprawie przystąpienia naszego kraju do UE, za integracją opowiedziałoby się 62% ogółu badanych, a 12% głosowałoby przeciw. Brak sprecyzowanego stanowiska w tej sprawie deklaruje 14% respondentów, natomiast 12% nie wzięłoby udziału w referendum.
  - Poparcie dla integracji wynika przede wszystkim z nadziei na poprawę stanu polskiej gospodarki oraz polepszenia materialnych warunków życia Polaków. Stosunek do integracji zależy zarazem od tego, w jakim stopniu prognozy dotyczące wzrostu poziomu życia odbierane są jako realne dla respondenta osobiście. Niskie dochody, niezadowolenie z jakości życia rodziny i związane z tym poczucie braku perspektyw, a przy tym silne odczuwanie dystansu między Polską a krajami Unii Europejskiej w sferze materialnych warunków życia obywateli sprzyjają sceptycyzmowi wobec integracji. Najsilniej wyrażają go rolnicy i mieszkańcy wsi.

Proces integracji Polski ze strukturami europejskimi wszedł w nową fazę: 31 marca br. rozpoczęły się oficjalne negocjacje w sprawie przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej. Pierwszy etap rozmów obejmuje tzw. screening, czyli badanie zgodności polskiego prawa z ustawodawstwem obowiązującym w Unii. Jego rezultatem będzie wyodrębnienie tych dziedzin i obszarów, które stanowią pole do przyszłych negocjacji. Jakkolwiek na wejście do Unii Europejskiej będziemy musieli poczekać jeszcze kilka lat (mówi się o roku 2003 jako najwcześniejszym możliwym terminie), to przybliżenie problematyki europejskiej, jej stała obecność w mediach i związany z tym wzrost społecznej wiedzy w tym zakresie może modyfikować postawy wobec integracji.

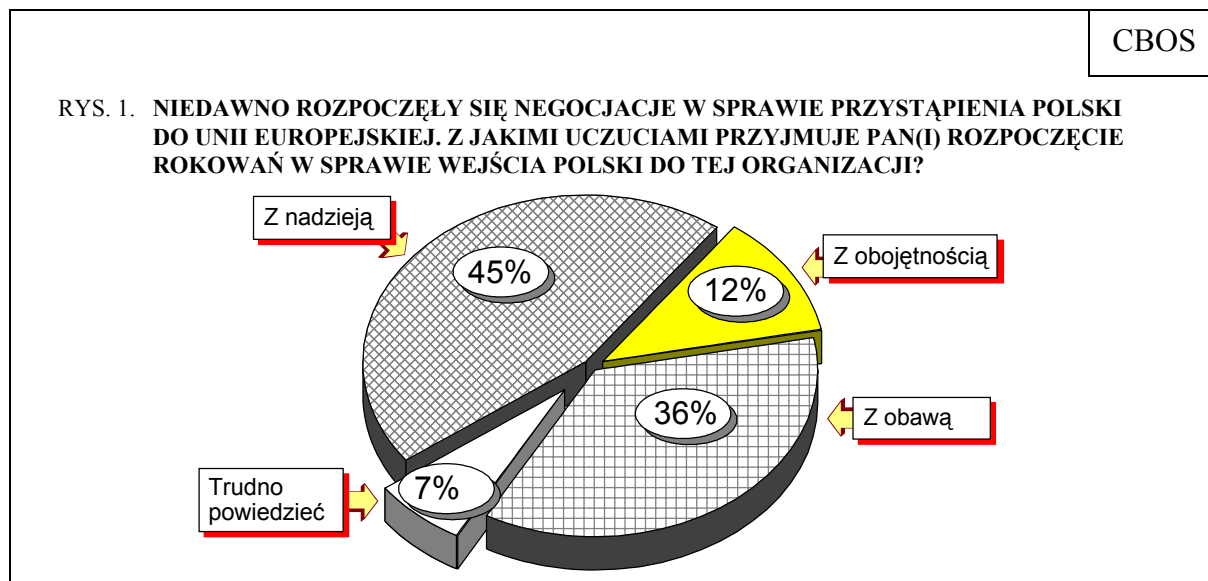
REAKCJE NA ROZPOCZĘCIE NEGOCJACJI W SPRAWIE WEJŚCIA POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Niedawne rozpoczęcie negocjacji w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej przeważający odsetek respondentów (45%) powitał z nadzieją¹. Jednak za znaczącą należy uznać liczbę osób, które przyjmują ten fakt z obawą - niepokój z tym związany wyraża więcej

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (95) przeprowadzono w dniach 16-21 kwietnia ‘98 na 1138-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

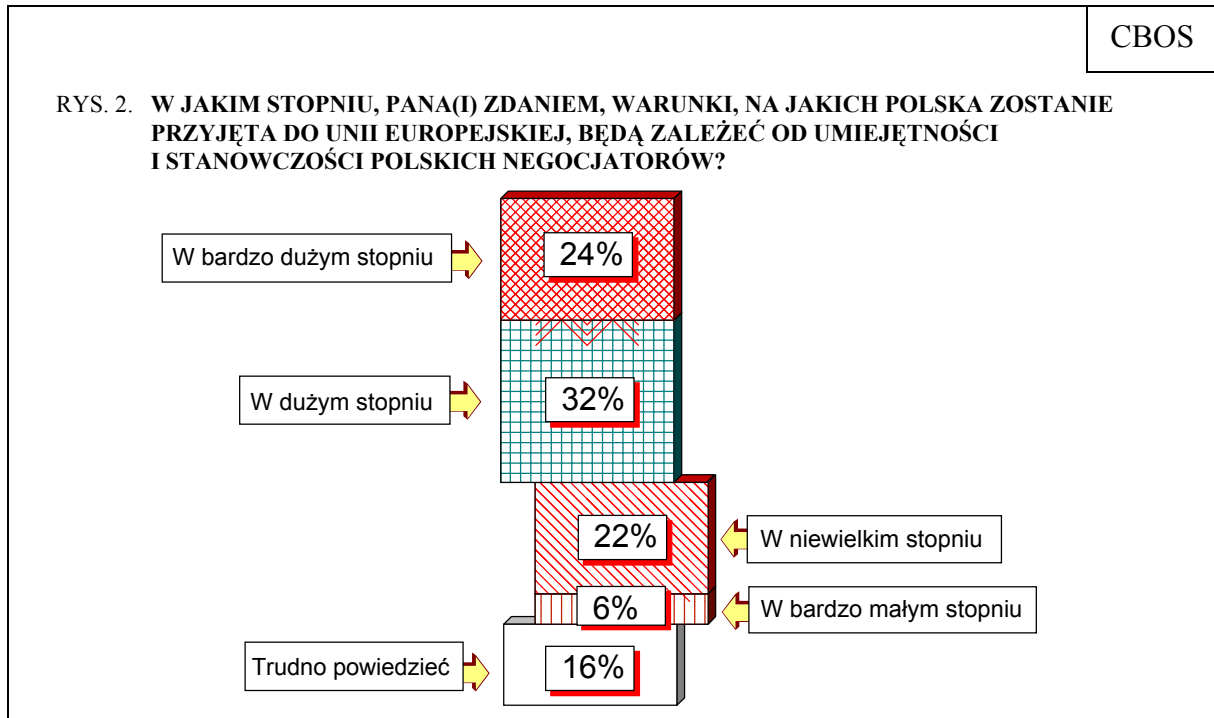
niż co trzeci ankietowany. Obojętność w tej sprawie deklaruje natomiast 12% ogółu respondentów.

Emocjonalne reakcje na rozpoczęcie rokowań, wyrażające zarazem stosunek do samej integracji, różnicuje status społeczno-materialny badanych, ich miejsce zamieszkania oraz wiek. Początek rokowań z nadzieją przyjmują przede wszystkim uczniowie i studenci (67%) oraz, ogólnie rzecz biorąc, osoby młode - do 24 roku życia (61%). Natomiast wśród rolników bardzo wyraźnie dominuje obawa - wyraża ją blisko trzy czwarte z nich, podczas gdy nadzieję jedynie 16% tej grupy badanych. Niepokój rzadziej odczuwają mieszkańcy wsi, choć obawy są wśród nich znacznie częstsze niż przeciętnie w kraju (są udziałem blisko połowy ludności wiejskiej - 47%). Wyższy status społeczno-materialny badanych sprzyja akcentowaniu nadziei związanych z rozpoczęciem negocjacji - pozytywne reakcje są tym częstsze, im wyższe wykształcenie, wyższe dochody *per capita* w rodzinie oraz lepsza ocena własnych warunków materialnych.

Ponad połowa Polaków uważa, że na wyniku rokowań o członkostwo naszego kraju w Unii Europejskiej w znacznym stopniu zaważy postawa negocjacyjna przedstawicieli strony polskiej. Zdaniem blisko jednej czwartej ankietowanych warunki, na jakich Polska zostanie przyjęta do tej organizacji, będą w bardzo dużym stopniu uzależnione od umiejętności i stanowczości polskich negocjatorów, w opinii zaś prawie jednej trzeciej - w

dużym stopniu. Jedynie 28% badanych określa wpływ polskich negocjatorów na efekt rokowań jako niewielki lub bardzo mały.

Postawie i umiejętnościom polskich negocjatorów najmniejsze znaczenie dla wyniku rokowań przypisują prywatni przedsiębiorcy. Blisko połowa z nich (46%) sądzi, że czynniki te co najwyżej w niewielkim stopniu zaważą na warunkach wejścia Polski do Unii. Może to wynikać z większej świadomości zasad i mechanizmów integracji, a zatem z przekonania, że Polska aspirująca do członkostwa w tej organizacji będzie musiała dostosować się do norm i regulacji unijnych, a jedynie niektóre kwestie będą przedmiotem negocjacji. Nieco częściej niż przeciętnie niewielką rolę postawie polskich negocjatorów przypisują także osoby z wyższym wykształceniem (37%). Znaczenie kompetencji i stanowczości przedstawicieli Polski w negocjacjach relatywnie często podkreślają natomiast uczniowie i studenci oraz generalnie ludzie młodzi - do 24 roku życia, a także badani deklarujący wyższy materialny poziom życia (mierzony zarówno wysokością dochodów na osobę w rodzinie, jak i oceną własnej sytuacji materialnej).

POPARCIE DLA INTEGRACJI

Gdyby obecnie w Polsce odbywało się referendum w sprawie przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej, za integracją opowiedziałoby się 62% ogółu badanych, a 12% głosowałoby przeciw. Brak sprecyzowanego stanowiska w tej sprawie deklaruje 14% respondentów, natomiast 12% nie wzięłoby udziału w głosowaniu. Jeśli pominąć w obliczeniach osoby, które nie uczestniczyłyby w referendum, a zatem ograniczyć się jedynie do jego potencjalnych uczestników, to odsetek zwolenników integracji wzrósłby do 71%, jej przeciwników zaś do 14%.

Wprawdzie aktualne dane dotyczące rozkładu głosów w ewentualnym referendum nie są do końca porównywalne z wynikami uzyskanymi we wcześniejszych badaniach (kiedy to nie uwzględniano możliwości odmowy udziału w referendum), jednak pozwalają sformułować wniosek, że od sierpnia '97 poparcie dla integracji nie zmieniło się znacząco i kształtuje się na poziomie zbliżonym do ostatnio notowanego.

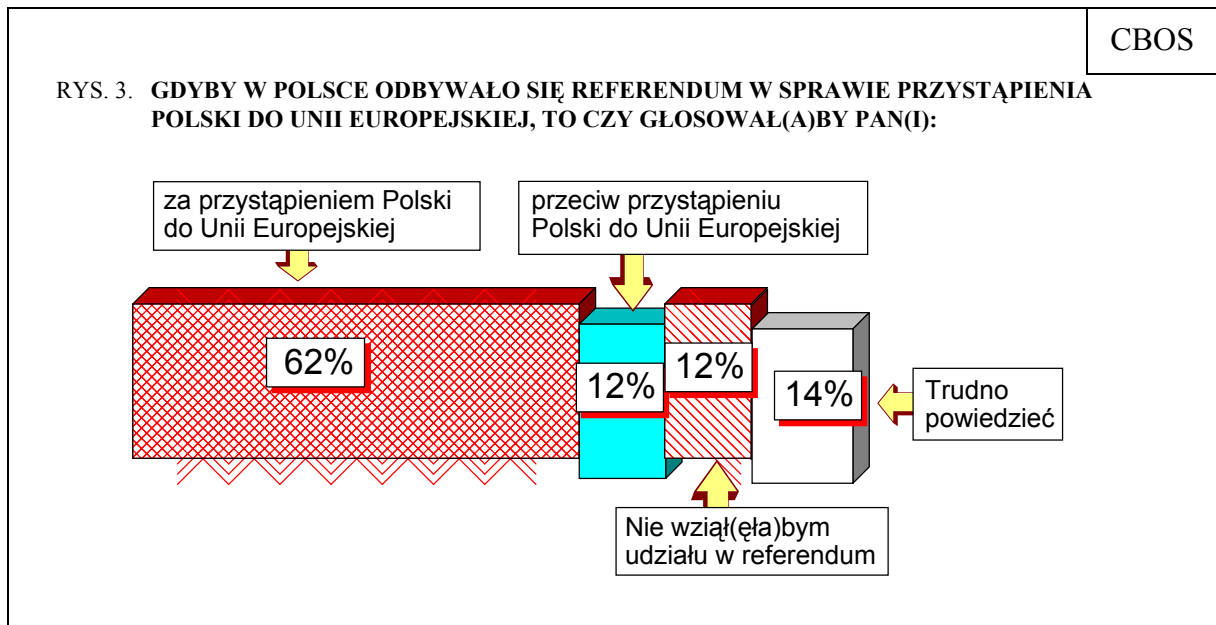

Tabela 1

w procentach

Gdyby w Polsce odbywało się referendum w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej, to czy głosował(a)by Pan(i):	Deklaracje ogółu respondentów według terminów badań						Deklaracje potencjalnych uczestników referendum
	VI '94	V '95	V '96	III '97	IV '97	VIII '97	IV '98
- za przystąpieniem Polski do UE	77	72	80	72	72	72	71
- przeciw przystąpieniu Polski do UE	6	9	7	12	11	12	14
Trudno powiedzieć	17	19	13	16	18	15	15

Można jednak z pewnym przybliżeniem przyjąć, że w porównaniu z czerwcem '94 nastąpił wzrost liczby przeciwników integracji. Wprawdzie trudno o kategoryczne stwierdzenia dotyczące przyszłych zmian stosunku do prounijnych aspiracji Polski, jednak biorąc pod uwagę dotychczasowy trend zwiększania się liczby przeciwników integracji można przewidywać nasilenie się obaw z nią związanych i wzrost sprzeciwu wobec wejścia naszego kraju do Unii Europejskiej. Wzmocnieniu postaw antyunijnych szczególnie może sprzyjać załamanie się konsensusu politycznego wokół integracji oraz narastanie między głównymi siłami politycznymi rozbieżności dotyczących jej warunków i tempa.

Najwyższe poparcie dla integracji, wyrażone w formie gotowości do pozytywnego głosowania w ewentualnym referendum, utrzymuje się wśród badanych o wyższym statusie społeczno-materialnym: legitymujących się wyższym wykształceniem, lepiej uposażonych, o wyższej samoocenie ekonomicznej oraz wśród osób młodych - do 24 roku życia, szczególnie uczniów i studentów. Wśród grup społeczno-zawodowych do największych zwolenników integracji należą przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla, prywatni przedsiębiorcy. Sprzeciw wobec integracji najsilniej wyrażają rolnicy, wśród których odsetek deklarujących zamiar głosowania w referendum przeciw przystąpieniu Polski do UE (32%) jest zbliżony do liczby gotowych opowiedzieć się za jej przyjęciem (34%).

Zarówno osoby zdecydowane poprzeć integrację w ewentualnym referendum na ten temat, jak i deklarujące głosowanie przeciwko niej, poprosiliśmy o uzasadnienie swoich decyzji. Pozwala to na określenie, w jakim stopniu świadome i przemyślane są deklaracje poparcia czy też odrzucenia idei integracji (czy w odpowiedziach badanych dominują ogólniki czy konkrety), na identyfikację nadziei i obaw związanych z tym procesem.

Znaczna część zwolenników integracji wyrażała ogólnie formułowane oczekiwania poprawy sytuacji i zmiany na lepsze bądź przeświadczenie, że proces ten będzie generalnie korzystny dla Polski i jej rozwoju. Można założyć, że wśród osób, które poprzestają na tego rodzaju ogólnikach (19% osób deklarujących zamiar głosowania za wejściem Polski do Unii Europejskiej), poparcie dla integracji jest stosunkowo płytkie, a zatem może być także mniej stabilne niż wśród osób mających większą wiedzę i świadomość skutków integracji.

Najczęstszym argumentem na rzecz wejścia Polski do Unii Europejskiej jest przekonanie o korzyściach gospodarczych, jakie przyniesie to naszemu krajowi. Warto podkreślić, że w tym kontekście pojawiły się także opinie (jakkolwiek nieliczne), że na integracji zyska polskie rolnictwo.

		CBOS
Najczęstsze motywy głosowania za wejściem Polski do Unii Europejskiej w ewentualnym referendum na ten temat		N=707
Ogólne korzyści dla gospodarki		29%
Przystąpienie do Unii będzie korzystne dla polskiej gospodarki, zapewni Polsce możliwości rozwoju gospodarczego		25%
Korzyści dla rolnictwa		3%
Dostęp do nowych technologii		3%
Ogólnie - w wyniku integracji nastąpi zmiana na lepsze, poprawa sytuacji, możemy na tym coś zyskać		16%
Ogólnie - przystąpienie do Unii będzie korzystne dla Polski		14%
Korzyści dla ludzi		25%
W wyniku integracji nastąpi polepszenie warunków życia, poprawa bytu, podniesienie jakości życia, wzrost dobrobytu		17%
Nastąpi wzrost zatrudnienia, zmniejszenie bezrobocia		5%
Otwarcie granic i jego konsekwencje		14%
Ogólnie wyrażana akceptacja otwarcia granic, idei Europy bez granic		4%
Swoboda przemieszczania się, podróżowania		4%
Korzyści z handlu z krajami bogatszymi, wzrost wymiany handlowej, dostęp do rynków zbytu		4%
Poszerzenie rynku pracy		3%
Dzięki integracji Polska stanie się częścią Europy Zachodniej, dołączy do krajów europejskich, dorówna Europie, nastąpi poprawa pozycji i znaczenia Polski w Europie		13%
Wypowiedzi wskazujące na historyczną konieczność i nieuchronność integracji		6%
Położenie Polski w Europie i bezpieczeństwo zewnętrzne		6%
Dostosowanie polskiego prawa do prawa Unii Europejskiej		4%
Trudno powiedzieć		2%
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić kilka motywów swojej decyzji.		

Obok poprawy funkcjonowania gospodarki, druga ważna grupa argumentów wysuwanych przez zwolenników przystąpienia naszego kraju do Unii dotyczy, ogólnie rzecz biorąc, korzyści z integracji odczuwanych bezpośrednio przez obywateli. W tym kontekście wymienić należy przede wszystkim oczekiwania poprawy warunków bytu, podniesienia jakości życia, wzrostu dobrobytu. Część badanych z tej grupy ma także nadzieje na zmniejszenie bezrobocia i wzrost zatrudnienia.

Kolejna grupa argumentów przemawiających za integracją odnosi się do otwarcia granic i jego konsekwencji dla Polski i Polaków. Wyrażano zatem poparcie dla samej idei Europy bez granic, a wśród następstw otwarcia granic najczęściej wymieniano: swobodę przemieszczania się, podróżowania, wzrost wymiany handlowej między Polską a państwami członkowskimi tej organizacji oraz poszerzenie rynku pracy.

Wśród motywów planowanego poparcia integracji w referendum ważne miejsce zajmują wypowiedzi wyrażające aspiracje Polski do członkostwa w Unii Europejskiej. Wejście do struktur europejskich stanowi więc szansę zmiany pozycji naszego kraju w Europie - „przesunięcia” ze Wschodu na Zachód, czego konsekwencją będzie wzrost znaczenia Polski w Europie, dorównanie jej. Inaczej mówiąc, integracja zapewni Polsce awans do grona państw Zachodu, ze wszystkimi wynikającymi z tego korzyściami - politycznymi, cywilizacyjnymi oraz ekonomicznymi.

Na szczególną uwagę zasługują wypowiedzi nie odnoszące się wprost do korzyści związanych z integracją, lecz ujmujące ten proces w szerszej perspektywie historycznej i politycznej. Pojawiały się one w trzech aspektach. Po pierwsze, przedstawiano integrację jako naturalną konsekwencją przemian zachodzących w Polsce, logiczne następstwo drogi obranej w 1989 roku. Po wtóre, podkreślano brak lepszej alternatywy dla integracji, jej nieuchronność w dobie jednoczącej się Europy. Wreszcie po trzecie, akcentowano konieczność współpracy z innymi krajami, niemożność i nieskuteczność pozostawania poza układami przez takie państwo jak Polska, zwłaszcza że - jak niekiedy podkreślano - „nie stać nas na autonomię”.

Listę najważniejszych powodów poparcia dla integracji zamykają motywy wynikające z troski o zapewnienie Polsce bezpieczeństwa. Część osób głosowałaby zatem za integracją ze względu na położenie geopolityczne Polski i bezpieczeństwo zewnętrzne naszego kraju, zwłaszcza w kontekście zagrożenia ze Wschodu, postrzeganego jako realne.

Do jakich argumentów odwoływały się natomiast osoby, które w referendum głosowałyby przeciw integracji? Przede wszystkim zwracały one uwagę, że wejście Polski do Unii Europejskiej będzie niekorzystne dla polskiej gospodarki, w tym szczególnie dla polskiego rolnictwa. Na negatywne konsekwencje integracji dla rolnictwa wskazywała jedna piąta ankietowanych, co - biorąc pod uwagę fakt, że wypowiedzi respondentów były całkowicie spontaniczne - wydaje się znaczącym odsetkiem. Rzadziej mówiono o niekorzystnych skutkach integracji dla Polaków, w tym formułowano obawy o wzrost bezrobocia w naszym kraju. Często przywoływano argument, że Polska nie jest przygotowana do członkostwa w Unii, ponieważ dystans między nami a krajami Piętnastki jest zbyt duży. Opinia, że Polska nie może być jeszcze partnerem dla krajów UE, znajduje mocniejszy wyraz w przekonaniu, że integracja leży przede wszystkim w interesie Unii, szczególnie zaś odzwierciedla się w obawach o utratę suwerenności, wykupienie Polski przez obcy kapitał, zniewolenie Polaków i sprowadzenie do roli taniej siły roboczej. Pojawił się także argument finansowy - przeświadczenie, że Polska jest zbyt biedna, aby wejść do Unii, a sam proces integracji jest zbyt kosztowny.

	CBOS
Najczęstsze motywy głosowania przeciw wejściu Polski do Unii Europejskiej w ewentualnym referendum na ten temat	N=139
Niekorzystne skutki integracji dla gospodarki i jej różnych działów	30%
Niekorzystne skutki, zagrożenia dla polskiego rolnictwa	20%
Niekorzystne skutki integracji dla polskiej gospodarki - ogólnie	13%
Niekorzystne skutki integracji dla przemysłu	7%
Jest jeszcze zbyt wcześnie, aby Polska wstępowała do Unii Europejskiej - jesteśmy jeszcze nie przygotowani do członkostwa w Unii, zbyt duży dystans jest między Polską a krajami skupionymi w tej organizacji, nie możemy być dla nich partnerem	22%
Ogólnie - przystąpienie do Unii nie przyniesie Polsce korzyści	17%
Niekorzystne skutki integracji dla ludzi w Polsce	14%
Niekorzystne skutki integracji dla ludzi - ogólnie	11%
Obawa o wzrost bezrobocia w Polsce	4%
Wypowiedzi o wyraźnym zabarwieniu emocjonalnym wskazujące na silne obawy związane z integracją, np. dotyczące utraty suwerenności przez Polskę, wykupienia Polski przez obcy kapitał, zniewolenia Polaków, sprowadzenia ich do roli taniej siły roboczej	13%
Wejście do Unii leży przede wszystkim w interesie Unii, która będzie nas wykorzystywać	8%
Polska jest za biedna, aby wejść do Unii, za dużo by to nas kosztowało	7%
Trudno powiedzieć	3%
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić kilka motywów swojej decyzji.	

Deklarowane opowiedzenie się w ewentualnym referendum za integracją nie wyklucza rozbieżności w opiniach o pożądanym jej tempie i zakresie, ocenach konsekwencji tego procesu dla Polski, a także dla państw Piętnastki oraz respondentów osobiście.

Stosunek do tych kwestii badaliśmy prosząc ankietowanych o zaznaczenie swoich poglądów na 7-punktowych skalach, których krańce wyznaczały dwa przeciwstawne stwierdzenia na dany temat (jeśli ankietowany całkowicie zgadzał się z opinią po lewej stronie - wybierał punkt 1, jeśli zaś akceptował stwierdzenie po prawej - to wskazywał punkt 7).

Połowa badanych skłania się do przekonania, że dla Polski korzystne byłoby szybkie przystąpienie do Unii Europejskiej. Opinię, że z wejściem do struktur europejskich nie należy się spieszyć, wyraża natomiast blisko co czwarty respondent (w tym 12% popiera możliwie najpóźniejszy termin integracji). Jeszcze bardziej niejednoznacznie postrzegana jest kwestia długości i zakresu obowiązywania okresów ochronnych w dostosowaniu naszego prawodawstwa do prawa Unii. Przeważają głosy przychylające się do postulatu szybkiej i całkowitej integracji, jednak niemały odsetek badanych ma odmienne zdanie w tej sprawie. Za wolniejszym i stopniowym przebiegiem procesu integracji, a więc dłuższymi i obejmującymi możliwie wiele dziedzin życia okresami przejściowymi, opowiada się prawie co trzeci ankietowany.

Deklaracje respondentów wskazują, że o ile przeważa pogląd, iż ogólny bilans integracji będzie korzystny dla Polski, o tyle, jeśli chodzi o ocenę skutków integracji w wymiarze osobistym, opinie są słabo wykrystalizowane i niejednoznaczne. Z jednej strony jedna piąta badanych, którzy wybrali punkt 4 na skali, zdaje się sądzić, że korzyści z integracji będą równoważyć związane z nią straty bądź że dla nich osobiście nie będzie ona miała większego znaczenia, z drugiej zaś prawie jedna trzecia nie ma sprecyzowanej opinii w tej kwestii. A zatem połowa ankietowanych wyraża niepewność co do bezpośrednio odczuwalnych skutków integracji bądź przewiduje, że nie będzie ona miała istotnego wpływu na ich życie.

Najwięcej kontrowersji wzbudza kwestia, kto w większym stopniu skorzysta na integracji - Polska czy też kraje UE. Niemal jednakowe są odsetki osób sądzących, że więcej zyska nasz kraj (31%) oraz respondentów przekonanych, że beneficjentem tego procesu będą przede wszystkim państwa Piętnastki (32%). Natomiast 17% badanych reprezentuje stanowisko, że korzyści obu stron będą porównywalne.

Ciekawe, że mimo iż większość Polaków opowiedziałaby się w ewentualnym referendum za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, postulat szybkiej i pełnej integracji, a nawet przekonanie o korzyściach z niej płynących, nie są powszechne. Świadczy to o tym, że integracja - mimo częstokroć deklarowanej akceptacji - w istocie budzi wiele wątpliwości, zastrzeżeń i niepewności.

Tabela 2

Punkty na skali			Trudno powiedzieć	Średnia
1-3	4	5-7		
Dla Polski korzystne byłoby, aby jak najszybciej znalazła się w Unii Europejskiej		Dla Polski najbardziej korzystne byłoby, aby jak najpóźniej znalazła się w Unii Europejskiej		
50%	16%	23%	12%	3,21
Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najszybciej i we wszystkich dziedzinach dostosować nasze prawa do prawa Unii Europejskiej		Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia objętych było okresem przejściowym, ochronnym w dostosowaniu naszego prawa do Unii Europejskiej		
42%	13%	32%	12%	3,70
Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat		Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej strat niż korzyści		
46%	16%	22%	17%	3,32
Integracja Polski z Unią Europejską mnie osobiście przyniesie więcej korzyści niż strat		Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie mnie osobiście więcej strat niż korzyści		
33%	20%	17%	30%	3,49
Na przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej więcej zyska Polska niż państwa Unii Europejskiej		Na przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej więcej zyskają państwa Unii Europejskiej niż Polska		
31%	17%	32%	21%	4,06

Powyzsze stwierdzenia posłużyły do zbudowania skali postaw wobec integracji (przyjmującej wartości od 1 do 7), na której 1 oznacza stanowisko zdecydowanie pronijne (na wszystkich skalach składowych respondent wybrał punkt 1), natomiast 7 - stanowisko zdecydowanie antynijne (na wszystkich skalach składowych respondent wskazał punkt 7). Tak skonstruowana skala osiągnęła wysoką rzetelność statystyczną (Alfa Cronbacha=0,87). Biorąc pod uwagę wartości uzyskane na skali postaw wobec integracji, można podzielić

respondentów na trzy grupy: wyraźnych zwolenników integracji (osoby, których opinie sytuują się na skali w zakresie od 1 do 3), osoby o poglądach niejednoznacznych (na skali postaw wobec integracji uzyskały wartości większe niż 3, a mniejsze niż 5) oraz respondentów sceptycznie nastawionych do integracji (co odpowiada wartościom na skali od 5 do 7).

Mimo wysokiego deklarowanego poparcia integracji w ewentualnym referendum najliczniejszą grupę (45% ogółu ankietowanych) stanowią osoby, których opinie o integracji - jej tempie, zakresie i konsekwencjach - są niejednoznaczne i znajdują się w środkowym przedziale skali. Większość badanych z tej grupy deklaruje jednak chęć głosowania za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej (60%), a tylko 7% zamierza głosować przeciw. Wydaje się, że ich ostateczna decyzja o poparciu bądź odrzuceniu integracji w ewentualnym referendum może w znacznej mierze kształtować się pod wpływem bieżących wydarzeń - postępu w negocjacjach, klimatu politycznego wokół integracji.

Respondenci o wyraźnym pronijnym nastawieniu stanowią 37% ogółu badanych. Postawą taką charakteryzują się przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy oraz uczniowie i studenci, generalnie osoby młode - do 24 roku życia, a także przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla. Ogólnie rzecz biorąc, jest ona tym częstsza i tym silniejsza, im wyższy status społeczno-materiałny badanych, wyższe wykształcenie, wyższe dochody *per capita* w rodzinie oraz lepsza ocena własnych warunków materialnych. Ponadto silniejszą akceptację integracji wyrażają mieszkańcy dużych miast (powyżej 100 tys. ludności). Co ciekawe, bardziej pronijnie nastawieni są badani o poglądach prawicowych niż deklarujący inną orientację polityczną, szczególnie lewicową. Respondenci pozytywnie ustosunkowani do członkostwa Polski w UE niemal powszechnie deklarują, że w ewentualnym referendum głosowałiby za wejściem Polski do tej organizacji (90%). Należy oczekiwać, że poparcie dla integracji w tej grupie osób będzie najbardziej trwałe, w najmniejszym stopniu podatne na wydarzenia związane z przebiegiem negocjacji i zmiany nastrojów politycznych.

Najmniejszą grupę, choć większą niż wynikałoby to z deklaracji dotyczących głosowania w ewentualnym referendum, stanowią osoby wyraźnie sceptycznie nastawione do

integracji europejskiej (18%). Postawa taka zdecydowanie najsilniejsza jest wśród rolników. Relatywnie często sceptycznie nastawieni do integracji są także mieszkańcy wsi, osoby starsze - powyżej 65 roku życia, respondenci o najniższych dochodach. Część osób z tej grupy (15%) mimo wyraźnej niechęci do integracji deklaruje opowiedzenie się za nią w ewentualnym referendum, natomiast blisko połowa (49%) z nich zamierza głosować przeciw. Pozostali są niezdecydowani bądź nie zamierzają wziąć udziału w referendum. A zatem osoby sceptycznie nastawione do integracji w mniejszym stopniu zdecydowane są wyrazić swoje stanowisko wobec niej w ewentualnym referendum w tej sprawie niż respondenci o wyraźnie pronunijnej orientacji.

AKCEPTACJA INTEGRACJI NA TLE OCENY DOTYCHCZASOWYCH STOSUNKÓW POLSKI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Akceptację integracji Polski z Unią Europejską warto ujmować na tle oceny dotychczasowych stosunków między naszym krajem a państwami UE. Postrzeganie wzajemnych relacji jako partnerskich bądź przeciwnie - przynoszących korzyści jedynie stronie silniejszej może bowiem wpływać na poziom obaw związanych z integracją i w konsekwencji warunkować stopień poparcia dla tego procesu.

Dotychczasowe stosunki Polski z krajami Piętnastki badani najczęściej określali - podobnie jak w sierpniu '97 - jako jednakowo korzystne dla obu stron. Zarazem jednak niewiele mniej osób postrzega je jako przynoszące profity przede wszystkim państwom Unii.

Tabela 3

w procentach

Jak Pan(i) ocenia dotychczasowe stosunki między Polską a Unią Europejską? Komu przynoszą one więcej korzyści?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	VII '93	III '94	V '95	V '96	IV '97	VIII '97	IV '98
Państwom UE	41	38	31	19	31	28	29
Polsce	5	8	11	11	9	11	9
Jednakowo - Polsce i UE	27	26	33	46	25	35	34
Nikommu	-	-	-	-	7	-	7
Trudno powiedzieć	27	27	26	24	29	27	21

Zgodnie ze sformułowanym na początku założeniem, przekonanie o niesymetryczności wzajemnych relacji na niekorzyść Polski w znacznym stopniu wpływa na obniżenie akceptacji procesu integracji. Wśród osób, które oceniają dotychczasowe stosunki między Polską a UE jako korzystne przede wszystkim dla państw Piętnastki, odsetek skłonnych poprzeć w referendum wejście Polski do Unii Europejskiej nie przekracza 40%, podczas gdy wśród badanych postrzegających je jako partnerskie jest ponad dwukrotnie wyższy (87%). Jednak nawet wśród osób wskazujących kraje UE jako głównego beneficjenta dotychczasowych relacji przeważają zwolennicy integracji deklarujący zamiar poparcia jej w ewentualnym referendum.

Tabela 4

w procentach

Jak Pan(i) ocenia dotychczasowe stosunki między Polską a Unią Europejską? Komu przynoszą one więcej korzyści?	Gdyby w Polsce odbywało się referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, to czy głosował(a)by Pan(i):			
	za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej	przeciw przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej	Nie wziął(ę)lbym udziału w głosowaniu	Trudno powiedzieć
Państwom UE	40	27	18	15
Polsce	85	3	5	7
Jednakowo - Polsce i UE	87	4	3	6
Nikomiu	51	13	23	13
Trudno powiedzieć	48	10	17	26

Wśród grup społecznych krytyczna ocena dotychczasowych relacji Polski z państwami Unii Europejskiej - jako korzystnych przede wszystkim dla naszych partnerów - przeważa wśród rolników oraz mieszkańców wsi. Przekonanie, że zyskuje na nich przede wszystkim Polska, najczęściej wyrażają prywatni przedsiębiorcy, a także uczniowie i studenci. Co ciekawe, ocenę dotychczasowych relacji warunkują także poglądy polityczne badanych: o ile wśród osób o orientacji prawicowej najczęściej postrzegane są one jako obustronnie korzystne, o tyle wśród ankietowanych identyfikujących się z lewicą - jako przynoszące profity przede wszystkim państwom Piętnastki.

POSTRZEGANE SKUTKI INTEGRACJI DLA RÓŻNYCH DZIEDZIN ŻYCIA W POLSCE

Opis stosunku do integracji warto uzupełnić przewidywanymi konsekwencjami tego procesu dla różnych sfer życia w Polsce.

Spośród przedstawionych badanych do oceny różnych dziedzin życia najczęściej dostrzegali oni pozytywne skutki integracji dla stanu środowiska naturalnego w Polsce. Przekonanie o dodatnim wpływie integracji na rozwój ekologii utrzymuje się na zbliżonym poziomie od czerwca '94.

Zdaniem ponad połowy Polaków, integracja przyniesie polepszenie stanu polskiej gospodarki. Poprawy kondycji polskiej gospodarki po wejściu do Unii spodziewają się osoby młode - do 24 roku życia, mieszkańcy dużych i średnich miast, badani o wyższym statusie społeczno-materialnym, oceniający własne warunki materialne jako dobre. Wśród grup społeczno-zawodowych są to: kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla, uczniowie i studenci, a także prywatni przedsiębiorcy oraz ... bezrobotni. Prognozy zakładające niekorzystne zmiany w tej sferze przeważają wśród rolników. Ponadto, uwzględniając miejsce pracy respondenta, relatywnie częściej niż inni nadzieje na rozwój gospodarczy wyrażają pracownicy sektora prywatnego, najrzadziej - osoby zatrudnione w sektorze państwowym.

Większy optymizm pracowników przedsiębiorstw prywatnych nie dziwi, jeśli wziąć pod uwagę, że większość badanych oczekuje poprawy funkcjonowania prywatnych zakładów pracy. Prognozy dotyczące sytuacji przedsiębiorstw państwowych są niejednoznaczne - niemal takie same odsetki ankietowanych spodziewają się poprawy ich działania, co pogorszenia. Pesymizm wyraźnie dominuje w przewidywaniach odnoszących się do sytuacji indywidualnych gospodarstw rolnych - ponad połowa ankietowanych sądzi, że integracja niekorzystnie wpłynie na ich dalsze funkcjonowanie.

O ile w stosunku do ubiegłego roku nieco zwiększył się optymizm co do działania przedsiębiorstw prywatnych, o tyle wyraźnie nasiliły się obawy o los indywidualnych gospodarstw rolnych - odsetek osób przewidujących negatywne skutki integracji w tej sferze wzrósł o 17 punktów.

Zróznicowane są oceny konsekwencji integracji na sytuację w zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym respondenta, choć nadzieje przeważają nad obawami. Warto podkreślić, że o ile większość badanych przewiduje określony wpływ integracji na gospodarkę kraju i poszczególne jej dziedziny, o tyle przeważająca część respondentów nie dostrzega bądź nie potrafi określić jej skutków dla własnych przedsiębiorstw czy też gospodarstw rolnych (analogicznie do trudności w ocenie skutków integracji dla siebie osobiście).

Tabela 5

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na:	Raczej korzystnie				Raczej niekorzystnie				Nie będzie miało wpływu				Trudno powiedzieć			
	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	VI '94	V '96	IV '97	IV '98
- stan polskiej gospodarki	-	-	-	57	-	-	-	23	-	-	-	4	-	-	-	16
- funkcjonowanie przedsiębiorstw prywatnych*	67	67	51	56	6	7	15	16	9	11	8	7	18	17	26	21
- funkcjonowanie przedsiębiorstw państwowych*	32	34	35	38	37	37	29	37	10	11	7	5	21	19	29	21
- funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolnych w Polsce*	40	37	29	26	24	32	37	54	13	11	7	4	23	21	27	16
- sytuację w Pana(i) zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym**	-	-	26	29	-	-	17	18	-	-	29	23	-	-	28	30

* W latach 1994-1996 pytanie dotyczące tych sfer życia brzmiało: *Połączenie, integracja Polski z Unią Europejską może mieć wpływ na różne dziedziny życia w Polsce. Czy, Pana(i) zdaniem, przyczyni się ono raczej do rozwoju czy też raczej do upadku: państwowych przedsiębiorstw i zakładów, prywatnych przedsiębiorstw i zakładów, indywidualnych gospodarstw rolnych?*

** Opinie osób aktywnych zawodowo.

Nadziejom dotyczącym rozwoju ekonomicznego kraju towarzyszą, formułowane przez połowę ankietowanych, oczekiwania poprawy materialnego standardu życia. Warto jednak zauważyć, że optymizm w tym względzie nie jest już tak silny jak w latach 1994-1996.

Ponad połowa badanych przewiduje także szerszy wpływ kulturowy integracji, co uwidoczni się we wzroście praworządności, korzystnie wpłynie na stan wiedzy i poziom wykształcenia oraz poprawę stosunku do pracy. Blisko połowa badanych spodziewa się ponadto korzyści dla życia kulturalnego Polaków. Podzielone są poglądy na temat

konsekwencji integracji dla trwałości polskiej rodziny. Przeważa stanowisko, że wejście naszego kraju do UE nie będzie miało wpływu na tę sferę życia, pozostałe osoby nieco częściej sądzą, że będzie on raczej pozytywny niż negatywny. We wszystkich kategoriach z tej sfery największe nadzieje na korzystne zmiany notowaliśmy w maju '96.

Optymistyczne prognozy przeważają także w odniesieniu do funkcjonowania systemu politycznego w Polsce - korzyści w tej dziedzinie oczekuje więcej niż połowa badanych.

Tabela 6

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na:	Raczej korzystnie				Raczej niekorzystnie				Nie będzie miało wpływu				Trudno powiedzieć			
	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	VI '94	V '96	IV '97	IV '98	VI '94	V '96	IV '97	IV '98
- stan środowiska naturalnego w Polsce	71	69	68	71	9	11	11	10	7	8	9	6	13	12	12	13
- przestrzeganie prawa	49	60	53	59	11	9	12	10	20	14	18	12	20	16	18	18
- stan wiedzy i poziom wykształcenia	56	68	-	58	7	5	-	12	19	13	-	14	18	14	-	16
- stosunek Polaków do pracy	71	74	55	58	3	4	8	11	14	12	20	15	12	10	17	17
- funkcjonowanie systemu politycznego w Polsce	-	-	-	51	-	-	-	11	-	-	-	15	-	-	-	23
- materialne warunki życia Polaków	57	61	47	50	10	10	12	19	13	10	15	10	20	20	27	22
- życie kulturalne Polaków	43	50	-	45	10	8	-	12	25	22	-	24	22	19	-	18
- trwałość polskiej rodziny	26	30	20	23	17	17	18	18	38	36	41	35	19	18	21	24

AKCEPTACJA NIEKTÓRYCH ZASAD INTEGRACJI

Od kilku lat monitorujemy społeczne poparcie dla zasad i regulacji obowiązujących w Unii. Większość z nich już za kilka lat - wraz z przystąpieniem Polski do tej organizacji - zacznie obowiązywać w naszym kraju. Wiadomo jednak, że przedmiotem negocjacji będzie najprawdopodobniej wprowadzenie ograniczeń w liberalizacji handlu ziemią, co postuluje

wiele środowisk w Polsce, oraz w prawie do swobodnego podejmowania przez Polaków pracy za granicą (co proponuje się niekiedy w krajach UE).

Większość badanych popiera dostosowanie polskich przepisów prawnych do prawa unijnego, choć różny jest poziom aprobaty poszczególnych zasad i norm obowiązujących w Unii Europejskiej. Największą akceptacją cieszą się: możliwość odwoływania się od decyzji polskich sądów do ogólnoeuropejskich trybunałów oraz prawo wprowadzające swobodę podejmowania przez Polaków pracy na terenie państw Unii Europejskiej, a obywateli tych państw w Polsce - każde z tych rozwiązań popiera trzy czwarte respondentów. Aprobatą ponad połowy badanych cieszy się obowiązująca w Unii zasada swobody przepływu towarów. Blisko połowa ankietowanych popiera wprowadzenie prawa do swobodnego osiedlania się na terenie państw Unii Europejskiej.

Najwięcej wątpliwości budzi zasada swobodnego obrotu ziemią - do jej zwolenników zalicza się tylko nieco więcej niż jedna czwarta respondentów.

W stosunku do kwietnia '97 odnotowujemy wzrost społecznej akceptacji większości badanych reguł, szczególnie prawa do dochodzenia swoich racji przed ogólnoeuropejskimi trybunałami.

Generalnie dostosowanie polskiego prawa do prawodawstwa unijnego cieszy się największym poparciem wśród tych kategorii osób, spośród których najczęściej rekrutują się zwolennicy integracji: ludzi młodych, o wyższym statusie społeczno-materialnym, badanych z wyższym wykształceniem, osiągających wyższe dochody *per capita* w rodzinie, a wśród grup społeczno-zawodowych - kadry kierowniczej i inteligencji, pracowników umysłowych niższego szczebla oraz prywatnych przedsiębiorców.

Ogólnie rzecz biorąc, osoby z wykształceniem podstawowym, rolnicy i mieszkańcy wsi najsilniej sprzeciwiają się rozwiązaniom wynikającym z realizacji zasady swobody przepływu towarów, usług, ludzi i kapitału.

Tabela 7

Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też za niesłuszne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji obowiązujących w Unii Europejskiej, jak:*	Odsetki odpowiedzi twierdzących						
	VI'93	III'94	V'95	V'96	III '97	IV '97	IV '98
- możliwość odwoływania się od decyzji polskich władz, sądów do ogólnoeuropejskich trybunałów	57	59	62	66	65	65	75
- możliwość swobodnego podejmowania pracy przez obywateli innych państw europejskich w Polsce, a Polaków w innych krajach Unii Europejskiej	-	-	-	-	-	-	75
- dostosowanie niektórych przepisów prawnych do prawa obowiązującego w innych krajach UE	64	61	66	73	69	69	69
- całkowite otwarcie polskich granic na towary z innych krajów Unii Europejskiej oraz granic tych krajów na towary polskie	50	53	56	62	55	55	58
- pozwolenie na osiedlanie się bez ograniczeń obywatelom innych państw europejskich w Polsce, a Polakom w dowolnie wybranym kraju Unii Europejskiej	37	42	47	44	41	42	45
- pozwolenie na kupowanie ziemi, domów itp. bez żadnych ograniczeń obywatelom innych państw w Polsce, a Polakom w innych krajach Unii Europejskiej	24	28	31	26	23	28	26
* W ubiegłych latach pytanie było nieco inaczej sformułowane: <i>Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też nie wejście Polski do zjednoczonej Europy, gdyby to miało oznaczać:</i>							

POSTRZEGANY DYSTANS MIĘDZY POLSKĄ A KRAJAMI UE

Interesowało nas również, jak daleko - zdaniem badanych - jest nam jeszcze do Unii Europejskiej w niektórych dziedzinach życia. Ankietowani określali to za pomocą 7-punktowej skali, na której punkt 1 oznaczał, że w danej dziedzinie jeszcze nam bardzo daleko do Unii, punkt 7 zaś - że prawie jesteśmy już w Unii.

W odczuciu badanych dystans gospodarczy i cywilizacyjno-kulturowy między Polską a krajami Unii jest ciągle jeszcze bardzo duży. O żadnej z wymienionych dziedzin życia nie można powiedzieć, że jej rozwój odpowiada standardom zachodnim, choćby w przybliżeniu. Jeśliby dla opisanego dystansu użyć metafory drogi, można powiedzieć, że w żadnej z wymienionych dziedzin nie jesteśmy jeszcze nawet w połowie trasy, którą mamy przebyć, jeżeli chcemy dorównać państwom Unii Europejskiej. Najbliższy rozwiązaniom i standardom unijnym jest - w opinii badanych - polski system bankowy, relatywnie dobrze oceniana pod tym względem jest także telekomunikacja. Zdecydowanie najgorzej na tle unijnego wypada polskie rolnictwo, a także porównanie materialnych warunków życia w Polsce i krajach

Piętnastki. Szczególnie daleko nam do Unii również w sferze ochrony zdrowia oraz ekologii, a także w dziedzinie pomocy społecznej.

Tabela 8

w procentach

Mówi się czasem, że w niektórych dziedzinach życia jesteśmy już prawie w Unii, w innych zaś jeszcze nam do niej daleko. Jak daleko nam do Unii w takich dziedzinach i sferach, jak:	Punkty na skali			Trudno powiedzieć	Średnia
	1-3	4	5-7		
- rolnictwo	86	6	1	7	1,70
- materialny poziom życia	85	6	2	7	1,89
- ochrona zdrowia	77	10	4	9	2,12
- stan środowiska naturalnego	77	10	5	8	2,27
- pomoc społeczna	66	13	6	15	2,53
- górnictwo, hutnictwo	58	12	8	22	2,60
- komunikacja i transport	57	19	10	14	2,94
- stosunek do pracy	57	19	15	10	3,02
- przemysł ciężki	54	14	8	24	2,83
- demokracja, przestrzeganie praw obywatelskich	53	19	17	11	3,11
- edukacja i szkolnictwo	51	22	15	12	3,16
- stopień sprywatyzowania gospodarki	44	21	15	21	3,31
- telekomunikacja	41	21	25	13	3,56
- system bankowy	33	23	25	19	3,71

Biorąc pod uwagę wysokie poparcie dla wejścia Polski do Unii Europejskiej można przypuszczać, że przekonanie o znacznym jeszcze dystansie, jaki występuje w wielu dziedzinach życia między Polską i krajami Piętnastki, stanowi dla większości Polaków argument na rzecz integracji, a nie przeciw niej. Przystąpienie do UE umożliwi bowiem szybsze nadrobienie zaległości i skrócenie dzielącego nas dystansu.

NAJWAŻNIEJSZE DETERMINANTY POSTAW PROUNIJNYCH

Aby stwierdzić, które przekonania dotyczące integracji Polski ze strukturami europejskimi - jej zasad i konsekwencji oraz postrzeganego dystansu między naszym krajem a Unią - w największym stopniu wpływają na stosunek do wejścia Polski do tej organizacji (mierzony na skali postaw wobec integracji) przeprowadzono analizę regresji. Wynika z niej, że pozytywne nastawienie do integracji kształtują kolejno takie czynniki, jak:

- oczekiwanie poprawy stanu gospodarki w Polsce,

- nadzieje na poprawę materialnych warunków życia Polaków,
- akceptacja wprowadzenia zasady swobodnego obrotu ziemią w Polsce po przyjęciu naszego kraju do Unii Europejskiej,
- nadzieja na poprawę sytuacji w zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym respondentów,
- akceptacja dostosowania polskiego prawa do europejskiego,
- oczekiwanie poprawy funkcjonowania gospodarstw rolnych,
- przekonanie, że warunki, na jakich Polska wejdzie do Unii, będą zależeć od umiejętności i stanowczości polskich negocjatorów,
- oczekiwanie poprawy funkcjonowania prywatnych przedsiębiorstw,
- przekonanie, że w dziedzinie edukacji i szkolnictwa Polskę dzieli jeszcze znaczny dystans od Unii,
- przekonanie, że pod względem materialnych warunków życia zbliżamy się do Unii.

Ogólnie rzecz biorąc, akceptacja integracji europejskiej wynika zatem przede wszystkim z oczekiwania poprawy stanu gospodarki polskiej, w tym głównie rozwoju rolnictwa i sektora prywatnego, a także poprawy sytuacji w miejscu pracy oraz nadziei, że gospodarcza modernizacja kraju przyniesie odczuwalne korzyści w postaci wzrostu poziomu życia. Przy czym na uwagę zasługuje fakt, że aprobachie integracji sprzyja umniejszanie różnic w materialnym poziomie życia między Polską a krajami Unii, nie zaś akcentowanie rozbieżności w tej sferze.

Jak wykazuje analiza regresji, spośród czynników socjodemograficznych o akceptacji integracji przesądzają przede wszystkim takie elementy, jak:

- wielkość miejsca zamieszkania,
- prognozy dotyczące zmian poziomu życia rodziny w ciągu najbliższego roku,
- zadowolenie z obecnego poziomu życia rodziny,
- przynależność do określonej grupy społeczno-zawodowej,
- wiek,
- samoidentyfikacja na skali lewica - prawica,
- wysokość dochodów przypadających na członka rodziny.

Postawa pronijna jest tym silniej wyrażana, im większa miejscowość, w której mieszkają badani, lepsza ocena własnych warunków materialnych oraz bardziej optymistyczne prognozy w tej dziedzinie. Akceptacji integracji sprzyja także młodszy wiek, prawicowe poglądy polityczne oraz wysokie dochody *per capita* w rodzinie. Wśród grup społeczno-zawodowych poparcie dla pronijnych starań Polski określa przynależność do kadry kierowniczej i inteligencji, sceptycyzm zaś wobec integracji - należenie do grupy rolników.

Wejście Polski do Unii Europejskiej nadal cieszy się dużym poparciem społecznym, choć w stosunku do czerwca '94 widoczny jest wzrost odsetka przeciwników integracji. W ewentualnym referendum w sprawie przystąpienia naszego kraju do UE za integracją opowiedziałoby się obecnie 62% badanych, a 12% głosowałoby przeciw. Pozostałą grupę stanowią osoby niezdecydowane bądź nie zamierzające uczestniczyć w referendum. Przeprowadzone analizy dowodzą, że liczba osób o wyraźnie pronijnej orientacji jest jednak mniejsza, niż wynikałoby to z deklaracji respondentów dotyczących głosowania w ewentualnym referendum w tej sprawie. Osoby o wyraźnie pronijnym nastawieniu, których opinie na 7-punktowej syntetycznej skali postaw wobec integracji sytuują się w zakresie od 1 do 3, stanowią 37% ogółu respondentów.

Nadzieje wiążące się z integracją koncentrują się wokół kwestii związanych z poprawą funkcjonowania polskiej gospodarki. Oczekiwania co do rozwoju ekonomicznego kraju rodzą z kolei nadzieje na poprawę materialnych warunków życia obywateli. Poparcie dla integracji w znacznej mierze zależy od tego, w jakim stopniu przewidywania dotyczące wzrostu poziomu życia odbierane są jako realne dla respondenta osobiście. Niskie dochody, niezadowolenie z jakości życia rodziny i związane z tym poczucie braku perspektyw, a przy tym silne odczuwanie dystansu między Polską a krajami Unii Europejskiej w sferze materialnych warunków życia obywateli sprzyjają sceptycyzmowi wobec integracji.

Może to rodzić niebezpieczeństwo, że integracja będzie postrzegana jako proces korzystny nie dla całego społeczeństwa, ale tylko dla niektórych jego grup. Tego rodzaju myślenie stwarza grupę podwójnie przegranych - ludzi, którzy mają poczucie, że stracili na przemianach w Polsce, a teraz stracą na integracji. Tego rodzaju odczucia mogą w największym stopniu stać się udziałem rolników i mieszkańców wsi.

Opracowała
Beata ROGUSKA

Tabela 1. Niedawno rozpoczęły się negocjacje w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z jakimi uczuciami przyjmuje Pan(i) rozpoczęcie rokowań w sprawie wejścia Polski do tej organizacji?

(%)

	Z nadzieją	Z obojętnością	Z obawą	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	12	36	7	1137
Płeć					
Mężczyźni	46	11	37	5	539
Kobiety	44	12	35	9	599
Wiek					
do 24 lat	61	12	21	6	158
25-34	44	7	40	8	202
35-44	46	10	40	4	236
45-54	43	12	40	5	211
55-64	43	14	36	7	144
65 lat i więcej	35	15	34	16	186
Miejsce zamieszkania					
Wieś	31	11	47	11	421
Miasto do 20 tys.	54	9	28	9	129
od 21 do 100 tys.	54	11	30	4	229
101-500 tys.	53	15	30	2	209
501 tys. i więcej mieszk.	54	13	27	6	149
Region					
Północny	43	11	42	4	117
Zachodni	46	13	35	6	120
Środkowozachodni	37	14	42	6	170
Środkowy	48	9	34	9	219
Wschodni	43	7	42	8	126
Południowo-wschodni	45	12	33	10	184
Południowo-zachodni	52	15	28	5	201
Wykształcenie					
Podstawowe	34	16	35	15	349
Zasadnicze zawodowe	44	11	39	6	322
Średnie	54	8	34	3	361
Wyższe	57	10	31	1	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	55	10	34	1	86
Prac. umysł. niż. szczebla	59	8	29	5	113
Pracownicy fiz.- umysł.	43	13	41	3	57
Robotnicy wykwalifikowani	53	6	38	3	132
Robotnicy niewykwalifik.	46	15	32	7	61
Rolnicy	16	7	74	3	67
Prywatni przedsiębiorcy	50	16	32	2	45
Bierni zawodowo					
Renciści	29	15	40	16	162
Emeryci	48	14	28	11	198
Uczniowie i studenci	67	8	22	3	74
Bezrobotni	43	20	30	7	87
Gospodynie domowe i inni	33	11	43	12	54
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	55	7	36	2	140
Sektor państwowy	52	6	37	5	95
Sektor prywatny	51	12	33	4	289
Spółdzielczość	49	9	42	0	21
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	34	10	49	7	181
201 - 325	41	15	36	8	197
326 - 449	45	15	32	8	158
450 - 599	51	11	30	8	155
Powyżej 599 zł	55	10	31	5	255
Ocena własnych war. mater.					
Źle	36	10	45	8	318
Średnie	44	14	35	8	515
Dobre	57	9	28	6	304
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	53	11	24	12	50
Raz w tygodniu	45	11	38	6	618
Kilka razy w miesiącu	43	11	40	6	158
Kilka razy w roku	44	12	34	10	219
W ogóle nie uczestniczy	51	16	23	9	92
Poglądy polityczne					
Lewica	41	10	45	4	226
Centrum	48	12	35	5	325
Prawica	54	9	34	3	346
Trudno powiedzieć	34	17	31	18	240

Tabela 2. Gdyby w Polsce odbywało się referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, to czy głosował(a)by Pan(i): 1 - za przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej; 2 - przeciw przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej; 3 - Nie wziął(ę)by udziału w referendum

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	12	12	14	1136
Płeć					
Mężczyźni	65	13	12	11	538
Kobiety	60	12	12	16	598
Wiek					
do 24 lat	77	10	8	5	158
25-34	67	12	10	11	202
35-44	59	13	12	16	235
45-54	59	15	10	15	211
55-64	65	12	12	11	144
65 lat i więcej	50	11	19	20	185
Miejsce zamieszkania					
Wieś	44	17	18	21	421
Miasto do 20 tys.	67	9	11	13	128
od 21 do 100 tys.	74	10	7	9	229
101-500 tys.	75	11	7	7	209
501 tys. i więcej mieszk.	73	8	11	8	148
Region					
Północny	74	12	7	7	116
Zachodni	60	7	19	15	120
Środkowo-zachodni	53	18	10	18	170
Środkowy	60	16	11	13	218
Wschodni	59	13	13	15	128
Południowo-wschodni	62	11	11	15	184
Południowo-zachodni	69	8	13	10	201
Wykształcenie					
Podstawowe	50	13	17	21	349
Zasadnicze zawodowe	61	16	12	11	321
Średnie	71	9	10	10	360
Wyższe	78	10	4	8	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	75	9	6	10	86
Prac. umysł. niż. szczebla	77	7	7	9	113
Pracownicy fiz.- umysł.	58	20	9	13	57
Robotnicy wykwalifikowani	68	15	6	10	131
Robotnicy niewykwalifik.	62	5	27	6	61
Rolnicy	34	32	10	24	67
Prywatni przedsiębiorcy	75	13	6	7	45
Bierni zawodowo					
Renciści	45	18	19	17	162
Emeryci	60	8	16	17	198
Uczniowie i studenci	86	9	3	2	74
Bezrobotni	63	3	18	17	87
Gospodynie domowe i inni	53	17	8	23	54
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	74	11	7	8	140
Sektor państwowy	64	14	11	11	95
Sektor prywatny	71	9	9	11	288
Spółdzielczość	58	9	20	13	21
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	50	19	17	14	181
201 - 325	52	16	11	21	197
326 - 449	67	9	12	11	157
450 - 599	66	10	9	15	155
Powyżej 599 zł	77	9	8	5	255
Ocena własnych war. mater.					
Złe	49	16	19	16	318
Średnie	62	12	12	15	514
Dobre	77	10	6	8	304
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	63	15	5	18	49
Raz w tygodniu	63	12	12	14	618
Kilka razy w miesiącu	54	14	15	17	158
Kilka razy w roku	64	13	10	13	219
W ogóle nie uczestniczy	70	9	15	6	91
Poglądy polityczne					
Lewica	62	19	11	9	226
Centrum	65	11	11	13	325
Prawica	72	10	7	11	344
Trudno powiedzieć	45	11	21	22	240

Tabela 3. Skala postaw wobec intergacji. 1 - Poparcie dla integracji; 2 - Postawa niejednoznaczna; 3 - Sceptycyzm wobec integracji

	(%)					
	1	2	3	Średnia	Odstąpienie standardowe	Liczba osób
Ogółem	37	45	18	3.63	1.50	1137
Płeć						
Meżczyźni	38	43	19	3.57	1.53	539
Kobiety	35	47	18	3.69	1.48	598
Wiek						
do 24 lat	56	39	6	2.99	1.28	158
25-34	37	48	15	3.56	1.39	202
35-44	38	42	20	3.65	1.66	236
45-54	30	46	24	3.88	1.52	211
55-64	39	46	15	3.51	1.46	144
65 lat i więcej	23	51	25	4.04	1.41	186
Miejsce zamieszkania						
Wieś	22	51	28	4.17	1.45	421
Miasto do 20 tys.	39	46	15	3.59	1.32	129
od 21 do 100 tys.	42	46	12	3.39	1.41	229
101-500 tys.	49	41	10	3.13	1.52	209
501 tys.i więcej mieszk.	51	35	14	3.24	1.45	149
Region						
Północny	40	48	12	3.44	1.39	117
Zachodni	38	37	26	3.67	1.62	119
Środkowozachodni	31	48	21	3.91	1.40	170
Środkowy	40	43	17	3.57	1.42	126
Wschodni	27	46	27	3.93	1.64	219
Południowo-wschodni	37	48	14	3.56	1.56	184
Południowo-zachodni	40	45	14	3.43	1.47	201
Wykształcenie						
Podstawowe	27	51	21	3.89	1.47	349
Zasadnicze zawodowe	36	44	20	3.71	1.52	322
Średnie	42	43	15	3.43	1.48	361
Wyższe	50	38	12	3.22	1.47	106
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	47	39	13	3.25	1.45	86
Prac.umysł.niż.szczębla	48	47	6	3.21	1.26	113
Pracownicy fiz.- umysł.	38	41	21	3.60	1.69	57
Robotnicy wykwalifikowani	37	44	19	3.64	1.52	132
Robotnicy niewykwalifik.	33	43	25	3.77	1.56	61
Rolnicy	16	36	48	4.81	1.54	67
Prywatni przedsiębiorcy	64	25	11	3.03	1.68	45
Bierni zawodowo						
Renciści	25	55	20	3.92	1.38	162
Emeryci	31	49	19	3.73	1.45	198
Uczniowie i studenci	60	37	3	2.84	1.36	74
Bezrobotni	32	53	15	3.64	1.27	87
Gospodynie domowe i inni	30	46	24	3.86	1.44	54
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	42	42	15	3.45	1.47	140
Sektor państwowy	34	46	21	3.76	1.50	95
Sektor prywatny	46	40	13	3.21	1.49	289
Spółdzielczość	51	28	22	3.40	1.83	21
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	20	57	23	4.03	1.44	181
201 - 325	35	42	22	3.88	1.56	197
326 - 449	34	52	13	3.57	1.38	158
450 - 599	44	37	19	3.48	1.44	155
Powyżej 599 zł	46	44	10	3.18	1.42	255
Ocena własnych war. mater.						
Złe	31	44	24	3.92	1.54	318
Średnie	33	48	19	3.74	1.48	515
Dobre	48	41	10	3.14	1.38	304
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	30	58	12	3.53	1.25	50
Raz w tygodniu	38	43	19	3.62	1.54	618
Kilka razy w miesiącu	29	50	21	3.87	1.47	158
Kilka razy w roku	37	46	17	3.61	1.47	219
W ogóle nie uczestniczy	39	45	16	3.43	1.44	91
Poglądy polityczne						
Lewica	31	47	23	3.87	1.60	226
Centrum	40	45	15	3.54	1.39	325
Prawica	46	37	17	3.38	1.56	346
Trudno powiedzieć	25	56	18	3.88	1.40	240

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie **na stan polskiej gospodarki**?
1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	23	4	16	1137
Płeć					
Mężczyźni	60	25	5	10	539
Kobiety	55	20	4	21	599
Wiek					
do 24 lat	71	19	2	8	158
25-34	56	28	3	14	202
35-44	56	23	5	16	236
45-54	54	25	6	15	211
55-64	62	20	3	15	144
65 lat i więcej	51	19	5	26	186
Miejsce zamieszkania					
Wieś	43	30	4	22	421
Miasto do 20 tys.	60	25	4	11	129
od 21 do 100 tys.	66	15	5	13	229
101-500 tys.	67	18	5	11	209
501 tys. i więcej mieszk.	70	16	2	12	149
Region					
Północny	64	19	5	13	117
Zachodni	62	24	4	10	120
Środkowozachodni	52	24	4	21	170
Środkowy	58	23	3	17	219
Wschodni	51	26	6	15	126
Południowo-wschodni	53	22	6	21	184
Południowo-zachodni	62	21	6	11	201
Wykształcenie					
Podstawowe	51	20	6	23	349
Zasadnicze zawodowe	52	27	5	15	322
Średnie	63	22	3	13	361
Wyższe	74	18	1	7	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	69	17	2	13	86
Prac. umysł. niż. szczebla	69	22	1	8	113
Pracownicy fiz. - umysł.	60	30	0	9	57
Robotnicy wykwalifikowani	54	23	9	13	132
Robotnicy niewykwalifik.	54	32	1	13	61
Rolnicy	35	42	6	17	67
Prywatni przedsiębiorcy	64	21	5	11	45
Bierni zawodowo					
Renciści	45	24	7	25	162
Emeryci	59	18	4	20	198
Uczniowie i studenci	70	15	0	15	74
Bezrobotni	64	19	4	13	87
Gospodynie domowe i inni	48	23	7	22	54
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	59	24	1	16	140
Sektor państwowy	40	43	6	11	95
Sektor prywatny	68	16	4	12	289
Spółdzielczość	61	30	7	2	21
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	50	27	5	18	181
201 - 325	47	30	7	16	197
326 - 449	56	19	5	20	158
450 - 599	66	18	3	13	155
Powyżej 599 zł	70	19	4	7	255
Ocena własnych war. mater.					
Złe	47	27	8	18	318
Średnie	56	23	4	17	515
Dobre	70	17	1	11	304
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	64	13	0	22	50
Raz w tygodniu	55	24	5	16	618
Kilka razy w miesiącu	51	28	5	16	158
Kilka razy w roku	63	22	4	12	219
W ogóle nie uczestniczy	65	13	3	19	92
Poglądy polityczne					
Lewica	57	28	6	10	226
Centrum	56	25	4	14	325
Prawica	69	17	4	10	346
Trudno powiedzieć	42	22	3	33	240

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie **na funkcjonowanie indywidualnych gospodarstw rolnych w Polsce?** 1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	54	4	16	1137
Płeć					
Mężczyźni	25	61	4	10	539
Kobiety	27	48	3	22	599
Wiek					
do 24 lat	28	50	6	15	158
25-34	25	61	2	11	202
35-44	26	54	2	18	236
45-54	27	56	5	12	211
55-64	26	56	3	14	144
65 lat i więcej	22	49	4	25	186
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	60	2	17	421
Miasto do 20 tys.	29	55	2	14	129
od 21 do 100 tys.	31	49	4	16	229
101-500 tys.	23	54	7	16	209
501 tys.i więcej mieszk.	34	47	4	15	149
Region					
Północny	32	47	4	17	117
Zachodni	38	51	5	6	120
Środkowozachodni	13	66	4	16	170
Środkowy	25	50	4	20	219
Wschodni	19	62	2	18	126
Południowo-wschodni	27	55	0	17	184
Południowo-zachodni	29	50	7	15	201
Wykształcenie					
Podstawowe	21	55	5	19	349
Zasadnicze zawodowe	28	53	4	15	322
Średnie	29	52	3	16	361
Wyższe	23	65	3	9	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	25	58	4	13	86
Prac.umysł.niż.szczebla	26	57	3	13	113
Pracownicy fiz.- umysł.	24	61	0	15	57
Robotnicy wykwalifikowani	28	55	5	12	132
Robotnicy niewykwalifik.	28	61	5	6	61
Rolnicy	18	72	1	9	67
Prywatni przedsiębiorcy	23	49	11	16	45
Bierni zawodowo					
Renciści	18	56	3	24	162
Emeryci	31	47	3	19	198
Uczniowie i studenci	29	49	7	15	74
Bezrobotni	25	53	5	17	87
Gospodynie domowe i inni	30	42	2	27	54
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	25	59	4	12	140
Sektor państwowy	20	67	4	9	95
Sektor prywatny	31	53	4	12	289
Spółdzielczość	16	54	7	23	21
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	18	64	4	14	181
201 - 325	19	64	3	14	197
326 - 449	32	47	2	19	158
450 - 599	29	45	6	20	155
Powyżej 599 zł	28	55	4	13	255
Ocena własnych war. mater.					
Źle	25	54	4	17	318
Średnie	23	56	3	18	515
Dobre	32	51	4	12	304
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	30	48	2	21	50
Raz w tygodniu	26	56	3	15	618
Kilka razy w miesiącu	24	55	2	19	158
Kilka razy w roku	22	56	6	15	219
W ogóle nie uczestniczy	31	46	2	21	92
Poglądy polityczne					
Lewica	24	64	3	9	226
Centrum	24	56	7	14	325
Prawica	32	53	2	13	346
Trudno powiedzieć	20	47	3	30	240

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynie raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na sytuację w Pana(i) zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym? 1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	18	23	30	926
Płeć					
Mężczyźni	33	19	24	23	448
Kobiety	26	17	22	35	478
Wiek					
do 24 lat	30	16	20	34	120
25-34	36	19	27	17	186
35-44	33	22	17	28	218
45-54	35	16	25	23	184
55-64	21	19	24	36	99
65 lat i więcej	9	12	26	52	120
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	27	20	34	368
Miasto do 20 tys.	36	13	27	24	94
od 21 do 100 tys.	36	11	25	27	179
101-500 tys.	39	11	26	24	158
501 tys.i więcej mieszk.	34	12	22	32	127
Region					
Północny	39	11	27	22	89
Zachodni	32	11	21	37	114
Środkowozachodni	22	25	21	32	132
Środkowy	28	21	21	29	182
Wschodni	27	30	18	24	83
Południowo-wschodni	30	12	30	27	158
Południowo-zachodni	31	17	22	31	165
Wykształcenie					
Podstawowe	14	22	22	41	255
Zasadnicze zawodowe	33	18	21	28	284
Średnie	37	15	24	24	294
Wyższe	37	13	30	20	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	39	12	34	15	86
Prac.umysł.niż.szczebla	43	17	23	17	113
Pracownicy fiz.- umysł.	49	23	17	11	57
Robotnicy wykwalifikowani	38	13	31	18	131
Robotnicy niewykwalifik.	34	20	23	24	61
Rolnicy	18	63	4	15	67
Prywatni przedsiębiorcy	38	16	25	22	45
Bierni zawodowo					
Renciści	13	21	22	43	110
Emeryci	13	10	24	53	121
Uczniowie i studenci	36	12	11	40	53
Bezrobotni	22	6	26	46	47
Gospodynie domowe i inni	12	3	26	59	35
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	45	13	29	14	139
Sektor państwowy	34	27	19	20	95
Sektor prywatny	39	15	27	19	281
Spółdzielczość	35	19	20	26	20
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	19	25	29	27	144
201 - 325	23	25	25	27	159
326 - 449	36	10	21	33	120
450 - 599	26	13	27	34	123
Powyżej 599 zł	40	13	24	22	212
Ocena własnych war. mater.					
Źle	26	20	21	33	257
Średnie	24	20	25	31	417
Dobre	42	12	23	23	252
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	9	16	54	38
Raz w tygodniu	29	19	23	29	503
Kilka razy w miesiącu	26	21	21	33	137
Kilka razy w roku	32	17	26	25	175
W ogóle nie uczestniczy	35	15	21	28	72
Poglądy polityczne					
Lewica	36	26	23	16	171
Centrum	33	17	24	25	269
Prawica	33	12	24	31	281
Trudno powiedzieć	14	20	20	46	204

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, połączenie, integracja Polski z Unią Europejską wpłynę raczej korzystnie czy raczej niekorzystnie na materialne warunki życia Polaków?
1 - Raczej korzystnie; 2 - Raczej niekorzystnie; 3 - Nie będzie miało wpływu

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	50	19	10	22	1137
Płeć					
Mężczyźni	56	18	11	15	539
Kobiety	44	19	8	28	599
Wiek					
do 24 lat	60	20	6	14	158
25-34	54	18	8	19	202
35-44	51	18	12	19	236
45-54	46	21	12	21	211
55-64	51	20	8	20	144
65 lat i więcej	37	16	10	36	186
Miejsce zamieszkania					
Wieś	36	25	10	28	421
Miasto do 20 tys.	57	12	10	22	129
od 21 do 100 tys.	55	16	11	18	229
101-500 tys.	57	18	10	15	209
501 tys. i więcej mieszk.	62	13	5	20	149
Region					
Północny	50	19	11	20	117
Zachodni	49	19	11	21	120
Środkowozachodni	42	27	7	25	170
Środkowy	51	20	5	24	219
Wschodni	41	23	15	22	126
Południowo-wschodni	48	16	12	24	184
Południowo-zachodni	62	11	10	17	201
Wykształcenie					
Podstawowe	39	19	10	32	349
Zasadnicze zawodowe	52	19	12	17	322
Średnie	57	19	8	17	361
Wyższe	56	17	8	19	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	58	14	10	18	86
Prac. umysł. niż. szczebla	57	17	7	18	113
Pracownicy fiz. - umysł.	64	19	1	16	57
Robotnicy wykwalifikowani	57	14	18	10	132
Robotnicy niewykwalifik.	53	22	6	20	61
Rolnicy	26	33	12	29	67
Prywatni przedsiębiorcy	66	16	8	10	45
Bierni zawodowo					
Renciści	35	22	14	29	162
Emeryci	45	17	9	29	198
Uczniowie i studenci	68	15	5	12	74
Bezrobotni	51	21	5	23	87
Gospodynie domowe i inni	33	26	9	32	54
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	53	19	11	17	140
Sektor państwowy	51	24	7	19	95
Sektor prywatny	63	13	11	14	289
Spółdzielczość	54	27	10	9	21
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	43	25	11	21	181
201 - 325	43	25	12	20	197
326 - 449	49	13	9	29	158
450 - 599	55	16	9	21	155
Powyżej 599 zł	61	15	8	16	255
Ocena własnych war. mater.					
Złe	39	27	9	26	318
Średnie	47	18	10	24	515
Dobre	65	12	9	14	304
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	43	10	18	30	50
Raz w tygodniu	48	19	11	22	618
Kilka razy w miesiącu	50	22	7	21	158
Kilka razy w roku	52	21	8	18	219
W ogóle nie uczestniczy	57	15	3	25	92
Poglądy polityczne					
Lewica	47	25	10	18	226
Centrum	51	20	11	18	325
Prawica	61	13	10	16	346
Trudno powiedzieć	34	20	7	39	240

Tabela 8. Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też niesłuszne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji, obowiązujących w Unii Europejskiej, jak całkowite otwarcie polskich granic na towary z innych krajów Unii Europejskiej oraz granic tych krajów na towary polskie?

(%)

	Słuszne	Niesłuszne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	58	32	10	1137
Płeć				
Mężczyźni	60	31	9	539
Kobiety	57	33	10	599
Wiek				
do 24 lat	69	22	9	158
25-34	56	36	9	202
35-44	59	32	8	236
45-54	58	34	8	211
55-64	58	33	9	144
65 lat i więcej	50	34	16	186
Miejsce zamieszkania				
Wieś	46	39	15	421
Miasto do 20 tys.	68	27	6	129
od 21 do 100 tys.	66	26	9	229
101-500 tys.	66	27	7	209
501 tys. i więcej mieszk.	62	33	5	149
Region				
Północny	68	26	5	117
Zachodni	61	35	4	120
Środkowo-zachodni	55	33	10	170
Środkowy	54	33	14	219
Wschodni	57	36	10	126
Południowo-wschodni	57	36	6	184
Południowo-zachodni	61	24	15	201
Wykształcenie				
Podstawowe	49	37	15	349
Zasadnicze zawodowe	61	29	11	322
Średnie	62	32	6	361
Wyższe	68	29	4	106
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	66	28	6	86
Prac. umysł. niż. szczebla	63	35	1	113
Pracownicy fiz. - umysł.	51	35	14	57
Robotnicy wykwalifikowani	65	25	10	132
Robotnicy niewykwalifik.	58	27	15	61
Rolnicy	41	47	12	67
Prywatni przedsiębiorcy	69	31	0	45
Bierni zawodowo				
Renciści	44	40	15	162
Emeryci	59	30	11	198
Uczniowie i studenci	63	27	11	74
Bezrobotni	68	29	3	87
Gospodynie domowe i inni	54	28	18	54
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	57	39	4	140
Sektor państwowy	55	31	14	95
Sektor prywatny	69	24	7	289
Spółdzielczość	56	37	7	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	53	39	8	181
201 - 325	53	39	8	197
326 - 449	68	24	8	158
450 - 599	61	25	14	155
Powyżej 599 zł	67	26	7	255
Ocena własnych war. mater.				
Złe	50	39	11	318
Średnie	60	30	10	515
Dobre	64	27	8	304
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	75	16	9	50
Raz w tygodniu	56	33	10	618
Kilka razy w miesiącu	57	34	8	158
Kilka razy w roku	60	31	9	219
W ogóle nie uczestniczy	59	32	10	92
Poglądy polityczne				
Lewica	57	34	9	226
Centrum	60	31	9	325
Prawica	68	27	5	346
Trudno powiedzieć	42	39	19	240

Tabela 9. Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też niesłuszne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji, obowiązujących w Unii Europejskiej, jak pozwolenie na osiedlanie się bez ograniczeń obywatelom innych państw europejskich w Polsce, a Polakom w dowolnie wybranym kraju Unii Europejskiej?

(%)

	Słuszne	Niesłuszne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	44	10	1137
Płeć				
Mężczyźni	48	45	7	539
Kobiety	43	44	13	599
Wiek				
do 24 lat	57	36	7	158
25-34	50	38	12	202
35-44	47	44	9	236
45-54	51	41	8	211
55-64	38	54	8	144
65 lat i więcej	27	56	16	186
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	53	13	421
Miasto do 20 tys.	45	42	12	129
od 21 do 100 tys.	49	44	7	229
101-500 tys.	54	35	10	209
501 tys.i więcej mieszk.	59	36	5	149
Region				
Północny	63	30	7	117
Zachodni	54	37	9	120
Środkowo-zachodni	43	45	13	170
Środkowy	43	45	12	219
Wschodni	35	57	9	126
Południowo-wschodni	37	53	9	124
Południowo-zachodni	49	41	10	201
Wykształcenie				
Podstawowe	32	53	16	349
Zasadnicze zawodowe	50	41	9	322
Średnie	53	40	7	361
Wyższe	51	43	6	106
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	53	39	8	86
Prac.umysł.niż.szczębla	53	39	8	113
Pracownicy fiz.- umysł.	51	36	13	57
Robotnicy wykwalifikowani	53	41	6	132
Robotnicy niewykwalifik.	47	45	8	61
Rolnicy	35	53	13	67
Prywatni przedsiębiorcy	55	34	11	45
Bierni zawodowo				
Renciści	33	53	14	162
Emeryci	33	56	11	198
Uczniowie i studenci	59	33	8	74
Bezrobotni	53	37	10	87
Gospodynie domowe i inni	49	41	10	54
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	45	43	12	140
Sektor państwowy	52	40	8	95
Sektor prywatny	56	37	7	289
Spółdzielczość	59	37	4	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	42	48	9	181
201 - 325	46	43	11	197
326 - 449	45	43	13	158
450 - 599	44	47	9	155
Powyżej 599 zł	50	42	8	255
Ocena własnych war. mater.				
Złe	43	49	9	318
Średnie	44	44	12	515
Dobre	50	42	9	304
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	35	21	50
Raz w tygodniu	43	47	9	618
Kilka razy w miesiącu	42	49	9	158
Kilka razy w roku	51	39	10	219
W ogóle nie uczestniczy	53	35	12	92
Poglądy polityczne				
Lewica	48	48	5	226
Centrum	49	43	8	325
Prawica	50	43	8	346
Trudno powiedzieć	33	46	21	240

Tabela 10. Czy uważa Pan(i) za słuszne czy też niesłuszne wprowadzenie w Polsce takich norm i regulacji, obowiązujących w Unii Europejskiej, jak: pozwolenie na kupowanie ziemi, domów itp. bez żadnych ograniczeń obywatelom innych państw w Polsce, a Polakom w innych krajach UE?

(%)

	Słuszne	Niesłuszne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	65	8	1137
Płeć				
Mężczyźni	29	64	7	539
Kobiety	23	67	10	599
Wiek				
do 24 lat	37	56	7	158
25-34	26	62	13	202
35-44	24	68	8	236
45-54	32	63	5	211
55-64	22	73	5	144
65 lat i więcej	17	72	11	186
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	73	10	421
Miasto do 20 tys.	27	64	9	129
od 21 do 100 tys.	30	64	6	229
101-500 tys.	37	54	9	209
501 tys. i więcej mieszk.	29	63	8	149
Region				
Północny	28	65	6	117
Zachodni	26	67	7	120
Środkowo-zachodni	21	71	8	170
Środkowy	23	65	13	219
Wschodni	22	71	8	126
Południowo-wschodni	26	69	6	184
Południowo-zachodni	37	54	9	201
Wykształcenie				
Podstawowe	19	71	11	349
Zasadnicze zawodowe	30	61	9	322
Średnie	29	63	8	361
Wyższe	28	68	4	106
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	30	64	6	86
Prac. umysł. niż. szczebla	24	67	8	113
Pracownicy fiz. - umysł.	37	50	13	57
Robotnicy wykwalifikowani	29	61	10	132
Robotnicy niewykwalifik.	32	57	11	61
Rolnicy	19	77	4	67
Prywatni przedsiębiorcy	36	60	4	45
Bierni zawodowo				
Renciści	20	69	10	162
Emeryci	18	75	7	198
Uczniowie i studenci	36	59	5	74
Bezrobotni	37	54	9	87
Gospodynie domowe i inni	17	69	14	54
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	27	68	5	140
Sektor państwowy	37	52	11	95
Sektor prywatny	31	60	9	289
Spółdzielczość	29	55	15	21
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	25	70	5	181
201 - 325	26	65	9	197
326 - 449	27	61	11	158
450 - 599	24	67	9	155
Powyżej 599 zł	29	63	8	255
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	68	8	318
Średnie	23	68	10	515
Dobre	35	58	7	304
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	65	6	50
Raz w tygodniu	27	64	9	618
Kilka razy w miesiącu	21	72	7	158
Kilka razy w roku	25	67	9	219
W ogóle nie uczestniczy	33	58	9	92
Poglądy polityczne				
Lewica	25	71	4	226
Centrum	32	61	7	325
Prawica	29	65	6	346
Trudno powiedzieć	16	66	18	240